

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ: ΣΠΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΣΙΩΠΗ

Κάθε οικογένεια, κάθε σπίτι αποτελεί ένα ασφαλές καταφύγιο μέσα στην ύπαρξη του καθενός. Είναι ο χώρος της ζεστασιάς, της αγάπης και της ασφάλειας. Για πολλούς ανθρώπους όμως η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Τό σπίτι είναι πεδίο μάχης και ο φόβος κυριαρχεί. Οί κλειστές πόρτες κρύβουν σκοτεινά μυστικά, η ενδοοικογενειακή βία που διαδραματίζεται δεν φαίνεται και η σιωπηλή κραυγή δύσκολα ακούγεται.

Η ενδοοικογενειακή βία στην Έλληνική πραγματικότητα κινείται –δυστυχώς– μεταξύ σιωπής, άνοχής και συγκάλυψης. Η δυσχέρεια επισημάνσης και της αντίστοιχης καταγραφής της βίας στην οικογένεια τήν καθιστά τήν πιο σιωπηλή μορφή βίας.

Τό γεγονός στηρίζεται στην παραδοσιακή αντίληψη, σύμφωνα μέ τήν όποία οί όποιες μορφές βίας εντός της οικογένειας λαμβάνουν χώρα σέ ένα πλαίσιο ιδιωτικότητας, θεωρώντάς το ένα προσωπικό πρόβλημα που δέν μπορεί νά ένταχθει στή δικαιοδοσία του νομικού συστήματος, παρά τά συγκλονιστικά στοιχεία.

Γίνεται σαφές ότι είναι ένα φαινόμενο πολυδιάστατο και περιλαμβάνει πολλούς παράγοντες που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, ενώ η κουλτούρα άνοχής της βίας στην οικογένεια άντανακλάται τόσο στή συμπεριφορά των θυμάτων, των όποιών ή άδυναμία αντίδρασης ενισχύεται από τήν ανάγκη απόκρυψης της πραγματικότητας και οδηγεί στην παθητικοποίησή τους, μέ άποτέλεσμα τό πρόβλημα νά διαιωνίζεται και σταδιακά νά παγιώνεται, όσο και στην έπιφυλακτικότητα των άρμοδίων Άρχών και κοινωνικών φορέων νά κατανοήσουν και νά άποδεχθούν τήν είλικρίνεια και τί βασιμότητα των ίσχυρισμών των θυμάτων.

Τί είναι η ένδοικογενειακή βία;

Η ένδοικογενειακή βία αποτελεί ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλα τα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Είναι μία μορφή κακοποίησης που συμβαίνει στον πυρήνα της οικογένειας. Ένα φαινόμενο που δεν κάνει διακρίσεις, περιλαμβάνει άτομα κάθε φύλου, ηλικίας, κοινωνικής τάξης ή μορφωτικού επιπέδου και έχει τις ίδιες σοβαρές συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία όλων των θυμάτων.

Η ένδοικογενειακή βία περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών που στόχο έχουν τον έλεγχο και την ύποταξη των θυμάτων. Πολλοί πιστεύουν ότι οικογενειακή βία είναι οι σωματικοί τραυματισμοί, τα χτυπήματα και οι συνεχείς καβγάδες.

Μορφές ένδοικογενειακής βίας

Ένδοικογενειακή βία είναι κάθε μορφή σωματικής, ψυχολογικής, λεκτικής, σεξουαλικής ή οικονομικής κακοποίησης που εκδηλώνεται ανάμεσα στα μέλη της ίδιας οικογένειας ή μεταξύ συντρόφων. Δεν περιορίζεται μόνο σε σωματική βία, συχνά εκφράζεται με τρόπους που είναι λιγότερο όρατοι αλλά τό ίδιο καταστροφικοί, όπως:

Σωματική βία: Αυτή είναι η πιο εμφανής μορφή βίας και περιλαμβάνει κάθε πράξη που προκαλεί σωματικό πόνο ή τραυματισμό. Παραδείγματα είναι τα χτυπήματα, σπρωξίματα, κλωτσιές, απειλές με αντικείμενα ή όπλα κ.λπ.

Ψυχολογική/Συναισθηματική βία: Αυτή η μορφή βίας είναι η πιο δύσκολη στο να αναγνωριστεί και μπορεί να γίνει εξίσου καταστροφική με τη σωματική, με βαθιές πληγές στον ψυχισμό του ατόμου. Περιλαμβάνει λεκτική κακοποίηση όπως βρισιές, φωνές, απειλές, ύποτιση, έκφοβισμό, έκβιασμό. Επίσης, περιλαμβάνει τον έλεγχο της συμπεριφοράς και την απομόνωση του θύματος από φίλους και οικογένεια, με αποτέλεσμα την απώλεια της αυτοεκτίμησης και την εξάρτηση.

Σεξουαλική βία: Οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη που γίνεται χωρίς τη συναίνεση.

Οικονομική βία: Περιλαμβάνει τον έλεγχο της οικονομικής ζωής του θύματος. Ο θύτης μπορεί να απαγορεύσει στο θύμα να εργάζεται, να του στερεί τα χρήματα ή να το αναγκάζει να εξαρτάται οικονομικά από αυτόν.

Ό «Κύκλος της βίας»

Είναι σημαντικό νά γνωρίζουμε ότι σέ κάθε περιστατικό βίας εμφανίζονται τρεις φάσεις, οί όποιες επαναλαμβάνονται ξανά καί ξανά. Ό Walker (1979) περιγράφει τόν «κύκλο της βίας» σέ τρία στάδια:

1. Πρώτο στάδιο. Φάση έντασης – Κλιμάκωση αρνητικών συναισθημάτων. Τό θυμά υπόκεινται σέ λιγότερο βίαιες συμπεριφορές, όπως φωνές, απειλές καί προσβολές. Τά άτομα διαισθάνονται ότι θά ακολουθήσει σωματική βία καί έτσι προσπαθοῦν νά τήν αποφύγουν ενεργώντας συγκαταβατικά.

2. Δεύτερο στάδιο: Ξέσπασμα βίας – Ένεργός κακοποίηση, χαρακτηρίζεται από ανεξέλεγκτη βίαη καί επικίνδυνη επιθετικότητα.

3. Τρίτο στάδιο: Μήνας του μέλιτος – Μεταμέλεια, ό θύτης ενεργεί απολογητικά καί συμπονετικά πρὸς τό θυμά, ενώ υπόσχεται ότι δέν θά επαναληφθεῖ.

Αυτός ό κυκλικός χαρακτήρας συχνά καθιστά δύσκολη τήν αποχώρηση τοῦ θυμάτος από τί σχέση.

Τά άτομα καί οί συνέπειες πού περιλαμβάνει ή βία

Η ένδοοικογενειακή βία μπορεῖ νά επηρεάζει κάθε μέλος της οικογένειας. Η βία μέσα τό σπίτι μπορεῖ νά εμφανίζεται ως βία πρὸς τί γυναῖκα ή τί σύντροφο καί τό παιδί, ως βία πρὸς τούς ηλικιωμένους, ως βία μεταξύ αδελφών ή ακόμη καί ως βία της γυναίκας πρὸς τόν άντρα.

Η ανάδειξη τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος της οικογενειακής βίας όφειλεται, ωστόσο, κατά κύριο λόγο, στό γυναικείο κίνημα, πού, ήδη από τί δεκαετία τοῦ '80, υπέδειξε ότι τά θυμάτα της βίας μέσα στό σπίτι εἶναι κυρίως ή γυναῖκα καί τό παιδί. Μέ άλλα λόγια, ή ένδοοικογενειακή βία ήταν μέχρι πρόσφατα όχι μόνο ένα άόρατο κοινωνικό γεγονός αλλά καί ένα φαινόμενο έν μέρει αποδεκτό τόσο από τήν κοινωνία όσο καί από τό ίδιο τό θυμά, τί γυναῖκα ή τό παιδί, διότι ό χώρος τών συναισθημάτων καί της οικογένειας θεωροῦνταν άνέκαθεν ως χώρος απαλλαγμένος από κάθε μορφή εξουσίας.

Συνήθως, τό θυμά εἶναι ή γυναῖκα πού παρουσιάζει ένα ψυχολογικό προφίλ μέ χαμηλή αυτοεκτίμηση, μέ επικέντρωση στό σπιτικό καί τήν οικογένεια, μέ μία παραδοσιακή όπτική πού στό αξιακό της σύστημα υπάρχουν σέ παραδοσιακά πρότυπα γιά τήν γυναῖκα καί τί συμβολή της στήν ένωμένη οικογένεια μέσα από τήν άνοχή της σέ όλα. Άσπάζεται μύθους γύρω από κακοποιητικές σχέσεις καί παίρνει τήν εὐθύνη γιά κάθε κακοποιητική συμπεριφορά

του συντρόφου της. Νιώθει ένοχές και δέν εκφράζει τόν φόβο και τήν όργή της, παρουσιάζει ψυχοσωματικές έκδηλώσεις λόγω άγχους και φόβου, προσπαθεί νά συντηρήσει τί σχέση μέ τόν σύζυγό τους μέσω έρωτικής συνεύρεσης και θεωρεί ότι κανείς πέρα από τήν ίδια δέν μπορεί νά βοηθήσει τήν επίλυση μιά κατάστασης.

Τά συμπτώματα πού μπορεί νά δημιουργήσουν τήν ύποψία ότι μιά γυναίκα έχει ύποστει ένδοικογενειακή βία εΐναι ότι ζητά ιατρική περίθαλψη γιά τούς τραυματισμούς πού υπέστη, ψυχικές διαταραχές όπως άγχος ή συναισθηματική κατάπτωση, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές και αυτοκτονικό ιδεασμό ή απόπειρα αυτοκτονίας. Υπάρχουν τραυματισμοί χωρίς πιστευτή εξήγηση, λοιμώξεις από σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα, μη επιθυμητή έγκυμοσύνη, χρόνιοι πόνοι χωρίς εμφανή αίτια., ενώ πρέπει νά δημιουργοῦνται ύποψίες και νά μίν άγνοείται ένας έντονα παρεμβατικός σύντροφος.

Άπό τήν άλλη, τό κοινωνικό στερεότυπο της ισχύος του άνδρικού φύλου έχει μετατοπίσει τήν προσοχή μας και μάλλον αναστέλλει τήν αντιμετώπιση και τήν εξάλειψη της ψυχολογικής, λεκτικής και σωματικής κακοποίησης των άντρων από τίς γυναίκες στον οικογενειακό κύκλο.

Η γενικότερη δυσκολία έντοπίζεται λοιπόν στην ύποβάθμιση της βίας και απαιτεί τήν ενεργητική και συνεχόμενη αντίσταση στην κανονικοποίηση της βίας μέ όποια μορφή και άν εμφανίζεται. Η οικογενειακή βία δέν γνωρίζεται φύλο, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα ή ηλικία.

Η ένδοικογενειακή βία συνδέεται μέ σοβαρές και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των άνδρων, οι όποιες δέν άργούν νά σωματοποιηθούν. Αναφέρονται επιπτώσεις ύπονόμευσης της αυτοπεποίθησης, κατάθλιψης, διανοητικής και πνευματικής σύγχυσης, αίσθήματος άναξιότητας και άπελπισίας, έλαττωμένης λειτουργικότητας και διαρκούς κούρασης, κοινωνικής απομόνωσης, ευρεθιστότητας και θυμού, μετατραυματικού στρες (ύπό τί μορφή επίπονων συνδέσεων πού προκαλούν άγχος, ταραχή, άϋπνίες, κοινωνική απόσυρση κ.ο.κ.).

Η ψυχολογική και σωματική κακοποίηση, συνήθως, συνοδεύεται από υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ και χρήση ουσιών προκειμένου τό θυμά νά διαχειριστεί τήν πραγματικότητα πού δημιουργήθηκε στο οικογενειακό του περιβάλλον.

Η ένδοικογενειακή βία αφήνει βαθιά ψυχικά τραύματα στά θύματα. Όδηγεί σέ αύξημένα επίπεδα άγχους, κατάθλιψη, μετατραυματικό στρες, χαμηλή αυτοεκτίμηση και δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις, ενώ οι επιπτώσεις

στά παιδιά είναι πιο σοβαρές καθώς επηρεάζεται ή συναισθηματική τους ανάπτυξη, ή αντίληπτή τους για τα όρια και τις σχέσεις.

Υπάρχουν σοβαρές συνέπειες για το παιδί όταν γίνεται μάρτυρας της κακοποίησης της μητέρας του από τον ίδιο τον πατέρα του ή από κάποιον καινούργιο σύντροφο. Επίσης διαπιστώθηκε ότι το 60% των παιδιών, των οποίων η μητέρα έπεσε θύμα κακοποίησης, κακοποιήθηκαν και τα ίδια από το ίδιο άτομο.

Μέσα από την κακοποίηση και τη βία ανάμεσα στους γονείς τα παιδιά βιώνουν διπλή εγκατάλειψη και απόγνωση και απέραντη συναισθηματική μοναξιά.

Τα παιδιά που εκτίθενται σε μεμονωμένα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας εμφανίζουν συμπτώματα μετατραυματικού στρες. Αντίθετα, τα παιδιά που έχουν βιώσει μακροχρόνια ή επαναλαμβανόμενη ενδοοικογενειακή βία εκδηλώνουν μία πιο περίπλοκη κλινική εικόνα, με αλλαγές στην προσωπικότητά τους, την εικόνα του εαυτού τους και την ικανότητά τους να σχετίζονται με τους άλλους και να δημιουργούν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις.

Μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον και ζούν σε μία κατάσταση συνεχούς συναισθηματικού συναγερμού και ανασφάλειας που τα εξουθενώνει ψυχικά. Συχνά, διαπιστώνεται ότι πίσω από την άρνηση να πάνε στο σχολείο έδρευουν ό φόβος και η ανάγκη για έλεγχο.

Μία άλλη συνέπεια είναι η ταύτιση με τον επιτιθέμενο, δηλαδή με τον βίαιο γονιό, που σε πρώτη φάση αποσκοπεί να διώξει τα αισθήματα φόβου και άγχους που το διακατέχουν. Στή συνέχεια όμως υιοθετεί αντισταθμιστικά μία επιθετική και απαξιωτική συμπεριφορά σε κάθε ένδειξης αδυναμίας από τους άλλους και καταλήγει στην πιθανή εμφάνιση αντικοινωνικής και επιθετικής συμπεριφοράς.

Παρέμβαση και θεραπευτική αντιμετώπιση

Για την αντιμετώπιση μιάς τόσο νοσηρής κατάστασης χρειάζονται δραστηκά μέτρα. Το πρόσωπο που βιώνει ενδοοικογενειακή βία πρέπει να αντιληφθεί ότι κινδυνεύει πραγματικά τόσο το ίδιο όσο και τα προστατευόμενα μέλη. Είναι σημαντικό να σπάσει τη σιωπή του και να βρεί το θάρρος και τη δύναμη να ζητήσει υποστήριξη και βοήθεια. Μπορεί να σκεφτεί να επιλέξει ένα κοντινό του πρόσωπο που να του εμπιστευτεί τα γεγονότα.

Ατομική και οικογενειακή Ψυχοθεραπεία είναι απαραίτητες. Η συμβουλευτική προσέγγιση οφείλει να έχει έστιαση στο τραύμα και να δίνει έμφαση

στήν ενδυνάμωση του θύματος, την ανάκτηση ελέγχου και την επανανοηματοδότηση του τραύματος

Διασύνδεση με κοινωνικές υπηρεσίες, νομικές Αρχές και ξενώνες κακοποιημένων γυναικών / ανδρών είναι ενέργειες που βοηθούν ποικιλοτρόπως. Η συνεργασία σε διεπιστημονικό επίπεδο βελτιώνει την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης.

Η Πρόληψη πρέπει να περιλαμβάνει Έκπαίδευση επαγγελματιών, Προγράμματα άγωγής υγείας, προώθηση ισότητας των φύλων και στήριξη των γονέων και παιδιών σε ευάλωτα περιβάλλοντα.

Βιβλιογραφία

Καϊτατζής Χ., *Η ενδοοικογενειακή βία στην ελληνική κοινωνία: θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο*, Σάκκουλα, 2015.

Κουράκης Ν., *Εγκληματολογία*. Άντ. Ν. Σάκκουλα, 2009.

Μυλωνάς Δ., *Ψυχολογικές διαστάσεις της ενδοοικογενειακής βίας*, Πεδίο, 2012.

Σιούτης Β., «Η ενδοοικογενειακή βία ως κοινωνικό φαινόμενο». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Έρευνών*, 150, 2018, σσ. 45-62.

Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, *Έκθεση για την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα*, 2020.

Dobash R.E. R.P., *Women violence and social change*. Routledge, 1992.

García-Moreno C., Jansen H.A., Ellsberg M., Heise L., & Watts C.H., «Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence», *The Lancet*, 368 (9543), 2006, σσ. 1260-1269. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69523-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69523-8)

Heise L., Ellsberg M., & Gottmoeller M., «A global overview of gender-based violence». *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 78 (Suppl 1), 2002, S5-S14. [https://doi.org/10.1016/S0020-7292\(02\)00038-3](https://doi.org/10.1016/S0020-7292(02)00038-3)

Hegarty K. & Taft A., «Overcoming the barriers to disclosure and inquiry of partner abuse for woman attending general practice», *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 25(5), 2001, σσ. 433-437.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-842X.2001.tb00290.x>

Stark E., *Coercive control: The entrapment of women in personal life*, Oxford University Press, 2007.

Walker L.E., *The battered woman*, Harpe & Row, 1979.

World Health Organisation, «Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence», *World Health Organisation*, 2013.